

Izseljensko društvo
SLOVENIJA V SVETU

I. TABOR SLOVENCEV PO SVETU

Organiziranost in delovanje Slovencev po svetu

Dr. Peter Urbanc, Kanada
Dr. Jože Bernik, ZDA
Cvetko Falež, Avstralija
Milan Magister, Argentina
Janez Rihar, Slovenija

*Sobota, 18. junija 1994
Zavod sv. Stanislava
Šentvid - Ljubljana*

Organiziranost in delovanje Slovencev po svetu

V soboto, 18. junija 1994, je Izseljensko društvo Slovenija v svetu organiziralo svoj prvi tabor Slovencev po svetu. Udeležili so se ga Slovenci iz domovine in izseljenstva: iz Zahodne Evrope, Argentine, Avstralije, Kanade, ZDA in zamejstva. Predstavniki slovenskih organizacij in skupnosti po svetu so tistikrat prikazali svoje delovanje, nakazali pa tudi problematiko Slovencev po svetu ter smernice za odpravljanje težav. Predstavniki Republike Slovenije so na tem taboru v glavnem odgovarjali na njihova vprašanja.

Srečanje Slovencev iz sveta in domovine ter predstavnikov slovenske vlade je temeljilo predvsem na vsebinskih vprašanjih slovenskega izseljenstva in ne na podlagi folklornih in drugih zunanjih dejavnikov. To je bil tudi razlog, da smo ta srečanja poimenovali z imenom Tabor Slovencev po svetu.

Tabor Slovencev po svetu je bila priložnost za zbiranje domovinsko mislečih Slovencev iz sveta in domovine ter priložnost, da se drug drugega slišimo. To je tudi razlog, da se na teh taborih udeležuje toliko rojakov iz vseh celin.

1. DEL

Dr. Peter Urbanc, Kanada

Predstavil je slovensko skupnost v Kanadi in omenil, da so se Slovenci v Kanadi najprej začeli organizirati v slovenskih katoliških župnijah, ki so jim pomagale pri ohranjevanju vere in slovenstva. Razložil je, da je Slovenski kanadski svet krovna organizacija, ki obsega 12 društev in ima 9000 članov in da imajo tudi slovensko-kanadsko radijsko oddajo.

Dr. Urbanc je opisal, kako je slovenska diaspora v Kanadi zaživela ob nastopu demokracije v Sloveniji aprila 1990. Slovenci so bili vedno ponosni na to, da so Slovenci, a obenem zaskrbljeni, ker v Sloveniji v okviru bivše Jugoslavije ni bilo demokracije in svoboda, katere so si vedno želeli.

Poudaril je na pozornost, katere so deležni slovenski izseljenci ob prihodu v domovino; obenem pa izrekel nekaj kritik slovenski državi z namenom, da bi se nekatere stvari, ki so še vedno zapletene, učinkoviteje reševale. Kritika je najprej naletela na zamudni postopek ugotavljanja slovenskega državljanstva: „Zakon pravi, da moramo 'prositi' za državljanstvo; postopek traja do dve leti, danes pa bi z računalniki moralo trajati največ en mesec,“ je dejal dr. Urbanc. Omenil je tudi možnost dvojnega državljanstva, ki je drugje po svetu normalno, glede na domovino izvora in novo domovino oziroma državo, ki je izseljence sprejela. Slovenija trenutno onemogoča to pravico, ki jo druge države nudijo.

Slovenija je sprejela zakon o denacionalizaciji, vendar na občinah zavlačujejo postopek in traja predolgo. Težave so z omogočanjem stalnega bivališča Slovincem, ki prihajajo iz izseljenstva.

Glede pridobivanja certifikatov ni nobene evidence Slovencev po svetu z rokom oddaje do junija 1995.

Glede zadnjih volitev je tudi nakazal težavo v tem, da glasovnice niso prišle ali pravočasno ali na prave naslove, kljub temu, da je to v ustavi točno določeno. Zaradi neurejenosti so postopki zamudni in vsi Slovenci iz Kanade niso mogli voliti.

Izseljenci naj bi bili živi ud slovenskega narodnega telesa, vendar se v praksi zaradi omenjenih težav čutijo izključene. Slovenci v izseljenstvu bi morali imeti svoje zastopnike v državnem zboru in v državnem svetu. Pozitivno je, da je nastalo društvo Slovenija v svetu, ki lahko Slovence po svetu zastopa v Sloveniji, vendar je dr. Urbanc mnenja, da to društvo ni enakopravno s SIM-om, saj ne dobiva sredstev iz državnega proračuna in se mora samo vzdrževati s prostovoljnim delom, SIM pa le sledi vladni politiki, ki izseljence obravnava kot turiste in etnološko zanimivost.

Dr. Jože Bernik, ZDA

Predstavil je Slovence iz Clevelanda, Chicaga in Washingtona. Slovenci v ZDA so organizirani že mnoga leta – SNPJ (Slovenska narodna podporna jednota) je praznovala 90 let, KSKJ (Kranjsko-slovenska katoliška jednota) pa 100 let ustanovitve. Tudi v ZDA je slovenska Katoliška cerkev skrbela za slovenski obstoj, trenutno pa se dve fari v Chicagu borita za svoj lastni obstoj.

Glavni izseljenski problem v ZDA je druga generacija, ki se mora zaradi okoliščin v ZDA mora hitro asimilirati in s težavo ohranja slovensko identiteto daleč od domovine. Ta generacija bi bila vključena v slovenski prostor, če bi npr. Gospodarska zbornica Slovenije imela gospodarsko politiko, ki bi se zanimala za slovenski gospodarski potencial v svetu. Zato je škoda, da v GZS ni predstavnikov iz izseljenstva.

Poudaril je pomembnost SVS-ja kot društva izseljencev za izseljence. Izseljenci namreč potrebujejo moralno podporo in pomoč. Danes se vse preveč politizira. Tako npr. društvo za izseljence, ki že leta obstaja, SIM, kot ljubljansko društvo, ne analizira slovensko izseljenstvo in njihovo problematiko in potrebe. „Izseljenci rabimo stike, moralno pomoč. Slovenija bi morala slovenskim izseljencem dati občutek, da so del slovenskega naroda. Slovenski izseljenci bi radi bili del slovenske skupnosti. Ne potrebujemo, in tudi Slovenija ne, ljudi, ki bi doktorirali na temo izseljenci – gre za teorijo in dejanja”.

Zato je nujno, da izseljensko društvo Slovenija v svetu postane enakopravno, in to bo le, če mu bo uspelo, da mu država zagotovi finančna sredstva. „SVS mora postati v domovini in v svetu močna povezava med društvi, ki so zunaj in domovino – zdaj je zadnji čas. Postati mora tako društvo kot Narodni odbor zato, da bi povezoval naše izseljenske aktivnosti. Moral bi biti naš *lobi* pri slovenskih oblasteh, naš centralni urad, kjer dobiš informacije in sprožiš svoje akcije,” je med drugim dejal dr. Bernik.

Cvetko Falež, Avstralija

Slovensko izseljenstvo v Avstraliji se je najprej organiziralo po slovenskih župnijah, bolj liberalni Slovenci pa so se organizirali po društvih. Ko je prišla Slovenska izseljenska matica (SIM) v Avstralijo, je preko svojih predstavnikov delovala zelo razdiralno in strupeno, a kljub temu se je manjšemu številu izseljencev priljubila. V letu 1990, ko je bil dr. Janez Dular minister za Slovence po svetu, je ta omogočil, da se je SIM, kljub spremembam v slovenskem političnem prostoru in kot zastopnica starega političnega sistema, ohranila.

Gospod Falež je omenil nekaj osebnih izkušenj, ko mu je leta 1985 zaradi intervencije predstavnikov SIM bila viza zavrnjena tako, da je šele v letu 1991 lahko prišel v Slovenijo. Dodal je, da se pri SIM-u še ni nič spremenilo in da njeni podpredsedniki v izseljenstvu nimajo nobenega vpliva na odločitve in reševanje potreb izseljencev ter da ustvarja razkol med Slovenci. Medtem ko slovenske maturante iz Sidneya obdaruje s knjigami, ostale zanemarja.

V Avstraliji je velik problem pomanjkanje kulturnih delavcev. „Sprašujemo se, kako rešiti naše potomce ...”

Na koncu je Falež želel, da bi SVS uspela s svojim projektom pri ustvarjanju boljših pogojev za vse Slovence po svetu.

Milan Magister, Argentina

Gospod Magister je najprej izrazil poklon vsem povojnim žrtvam komunističnega nasilja v Škofovih zavodih in poudaril, da so tu „posvečena tla”.

Predstavil je krovno organizacijo Zedinjena Slovenija, katera združuje vse povojne organizacije. Povedal je, da se Slovenci v Argentini ne čutijo izseljenci, temveč begunci, ki so morali oditi iz domovine zaradi načelne drže do zmagovite revolucije.

Povojni izseljenci so doživljali svoje begunstvo kot neko poslanstvo in stremeli kneuresničenemu cilju demokratične in svobodne Slovenije.

Povedal je, da sta značilnost slovenske skupnosti v Argentini vzajemnost in solidarnost. Enodnevna plača je bila članarina za gradnjo in vzdrževanje skupnih slovenskih domov in da je ta način dela omogočil „argentinski čudež“. Ljudje, ki so kot begunci prišli v novo, tujo državo, so prišli brez denarja, a so kljub temu lahko ustvarili svojo Slovenijo v svetu.

Naštel je nekaj dejavnosti, ki so pripomogle k ohranjanju slovenstva v Argentini: slovensko cerkveno bogoslužje, slovenske šole – osnovne in srednje, predavanja, družabno življenje, gledališče, zbori in športne prireditve. Med drugim je tudi omenil literarno ustvarjanje skupine, imenovane Družina France Balantič ter Igralske družine Narteja Velikonje (IDNAVE), iz katerih se je razvila Slovenska kulturna akcija.

Posebej je omenil, da so ves čas skrbeli za šolske otroke.

Janez Rihar, ravnatelj Katoliškega središča Slovencev po svetu

Podal je poročilo Katoliškega središča za Slovence po svetu, ki na cerkveni ravni skrbi za Slovence po svetu in zdomce. Zamejske organizacije, ki so delovale kot most med matično domovino in izseljenstvom, se mu zdijo pomembne.

Ivan Korošec, Argentina

Oglasil se je kot predstavnik Zveze protikomunističnih borcev TABOR in k predstavitvi g. Magistra dodal, da so domobranci, živeči v Argentini, ob 10. obletnici končane revolucije odprli starostni dom kot spomenik pobitim žrtvam. Imenovali so ga Rožmanov dom in je namenjen vsem ostarelim, ki bi želeli živeti pod skupno streho.

2. DEL

Dr. Peter Vencelj, Franc Izgoršek, Andrej Štern, Alenka Mesojedec, Mateja Maček, Jana Zemljarič, Marij Maver

V drugem delu so ti predstavniki slovenske vlade, nevladnih organizaciji in iz zamejstva predstavili svoje delo in odgovarjali na vprašanja.

DR PETER VENCELJ je kot državni sekretar za Slovence v zamejstvu in po svetu na Ministrstvu za zunanje zadeve predstavil delo urada. Povedal je, da bo država Republike Slovenije skrbela na isti način za vse organizacije v zamejstvu in po svetu. Enakovredno jih bo obravnavala ne glede na dosedanjo povezavo z matično domovino.

ANDREJ ŠTERN, minister za zunanje zadeve, je razložil postopek ugotavljanja slovenskega državljanstva.

Povedal je, da za ugotavljanje oz. pridobivanja slovenskega državljanstva obstajata dve zakonsko predvidene poti:

- *redna naturalizacija*: za potomce slovenskih državljanov, kjer krajša doba bivanja v Republiki Sloveniji velja kot olajšava;
- *izredna naturalizacija* (po 13. členu zakona) – država posreduje pri pridobivanju slovenskega državljanstva.

Dne 15. aprila 1993 so zaradi pomanjkljivih podatkov ali vzrokov razveljavili sklep na podlagi nadzorstvene pravice ali odločbe, s katero je bilo približno 1200 državljanom odvzeto slovensko državljanstvo. Vendar še ni rešeno slovensko državljanstvo Slovencev, ki so bili pobiti v Kočevskem rogu in v drugih moriščih po Sloveniji.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

URBANC: Kot potomec Koroških Slovencev vem, da je Komunistična partija pošiljala na Koroško svoje ljudi, da so vohunili.

Opazam tudi brezbriznost slovenske države za dogodke v obdobju od leta 1941 do 1945. Morali bi priti do ugotovitve resnice, da s tem omogočimo narodno čast beguncev. Govori se samo o Vinku Levstiku, o drugih pa ne.

Zanima me možnost dvojnega državljanstva, ki bi mnogim Slovincem po svetu omogočal državljanske pravice v Republiki Sloveniji.

VENCELJ: Skrb za Slovence po svetu je ustavna kategorija in je zapisana v 7. členu ustave. Tam se država zavezuje, da bo skrbela za Slovence v zamejstvu in po svetu.

ŠTERN: Glede dvojnega državljanstva je zapisano v 2. členu. Dvojno državljanstvo je možno, če mednarodna pogodba ne določa drugače.

BERNIK: Vsa leta so izseljenci dobrodošli le kot dekoracija ali pregrinjalo. Kriminalna dejanja, ki so se dogajala med leti 1941 do 1945, pa se prikrivajo, čeprav so bile v teh letih največje kršitve človekovih pravic. Izseljenci bi se morali zediniti in povedati, kaj dejansko potrebujemo. Pomoč iz domovine bi morala biti samo do take mere, da si izseljenci lahko pomagamo sami. Morali bi narediti resno študijo, kaj potrebujemo.

Potrebujemo servisno organizacijo, saj urad ne zmore vsega. Ugotoviti bi morali, kako vključiti drugo in tretjo generacijo, ki zdaj odrašča v tujini.

URBANC: V 41. členu je zapisano, da morajo Slovenci v diaspori zaprositi za državljanstvo, kljub temu, da se mu niso nikdar odpovedali. Poleg tega so tarife na diplomatskih konzularnih predstavništvih za pridobitev slovenskega državljanstva trikrat večje kot v Sloveniji, listine pa prihajajo po navadni pošti. Zanima ga tudi, kako je s certifikati za tiste, ki jim še ugotavljajo slovensko državljanstvo.

ŠTERN: Imamo 12.000 vlog za ugotovitev slovenskega državljanstva. Čeprav je državljanstvo domovinska pravica, domovinskih knjig ni in je dokazovanje možno le preko vloge. Glede taks pa sem mnenja, da ta ne bi smela presežati višino pošiljke po navadni pošti.

FALEŽ: Nujno bo treba preučiti dogodke med leti 1941 in 1945 in pomagati urediti posledice tega časa.

Želel bi tudi urediti državljanstvo svoje žene, ki je Istranka. Na podlagi 1. odstavka 12. člena bi mogla samo po 13. členu zaprositi izredno naturalizacijo.

MAGISTER: Za rehabilitacijo in odškodnino žrtvam komunističnega nasilja bi morala država zagotoviti sredstva iz proračuna.

Slovenci po svetu bi morali imeti svoje zastopnike v parlamentu. Italijani, Francozi jih že imajo.